Legal consequences of adoption a child by foreigner according to the legislation of Ukraine and countries of the European Union

Правові наслідки усиновлення іноземцем дитини за законодавством України та країн Європейського Союзу

Anastasiia Moseichuk

Key words:

adoption, child, legal consequences of adoption, foreigner.

Ключові слова:

усиновлення, дитина, правові наслідки усиновлення, іноземець.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження правових наслідків усиновлення іноземцем дитини за законодавством України та країн Європейського Союзу зумовлена тим, що вже 16 років діє Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року (далі – СК України)[1], який істотно змінив підходи до правового регулювання відносин усиновлення іноземцем дитини. За цей час уже склалась певна правозастосовна практика щодо усиновлення іноземцем дитини.

Згідно з даними Міністерства соціальної політики України, у 2018 році порівняно з 2017 роком на 4% зменшилось усиновлень дітей громадянами України та на 4% збільшилось усиновлень іноземцями. Так, зокрема, у 2018 році іноземними громадянами усиновлено 372 дитини, у 2017 році – 323 дитини[2].

Слід зазначити, що до 2018 року в Україні спостерігалась тенденція щодо зменшення кількості дітей – громадян України, які були усиновлені іноземцями. За даними, наведеними Міністерством соціальної політики України, у 2016 іноземними громадянами усиновлено 394 дитини, у 2015 – 379, у 2014 – 524, а, до прикладу, у 2013 було усиновлено аж 674 дитини. Найбільше дітей з України усиновляють громадяни США, Італії, Аргентини, Франції та Канади[3].

Зважаючи на те, що Україна ратифікувала Європейську конвенцію про усиновлення дітей (переглянуту) від 27.11.2008 р.[4], проте досі не ратифікувала Конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.1993 р.[5], яка закріплює систему співробітництва з питань міждержавного усиновлення між компетентними органами договірних держав у сфері усиновлення та покладає зобов'язання на компетентні органи держави, що приймає, та держави походження дитини здійснювати контроль і всебічно охороняти права усиновленої дитини. Натепер досить актуальним залишається питання визначення правових наслідків усиновлення дитини іноземцем за законодавством країн Європейського Союзу з метою визначення основних напрямів удосконалення чинного законодавства України і забезпечення права дитини на сім'ю з урахуванням найкращих інтересів дитини.

У Верховній Раді України було зареєстровано проєкт № 0166 від 10.10.2017 року Закону України «Про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення», у пояснювальній записці до якого зазначається, що однією з можливих форм передачі дитини на

---

[1] Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Офіційний вісник України. 2002. № 7. Ст. 273.

[2] Звіти щодо основної діяльності Міністерства соціальної політики України за 2018 рік (Соціальний звіт). С. 44. URL : https://data.gov.ua/dataset/947e18ca-dad5-4e93-bf0c-b5bee27bae03/resource/2bd004b7-7333-4318-b9f3-78399d1cfcf5/download/sotsialnii-zvit-2018.rtf (дата звернення: 20.04.2020).

[3] Скількох українських дітей всиновили іноземці: статистика. URL: https://twnews.com.ua/ua-news/skil-kokh-ukrayinskikh-ditei-vsinovili-inozemtsi-statistika (дата звернення: 21.04.2020).

[4] Європейська конвенція про усиновлення дітей від 27.11.2008 р. (переглянута). Офіційний вісник України. 2011. № 69. С. 2645.

[5] Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.1993 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_365 (дата звернення: 18.04.2020).

виховання в сім'ю є міждержавне усиновлення. Забезпечення дієвого механізму міждержавного усиновлення потребує врегулювання питань міжнародно-правового співробітництва у цій сфері[6]. Для того щоб з'ясувати доцільність та необхідність міждержавного усиновлення, необхідно чітко розуміти перш за все правові наслідки усиновлення іноземцем дитини за законодавством України і, зокрема, країн Європейського Союзу.

Стан дослідження. Окремі питання щодо усиновлення іноземцем дитини розглядалися у наукових дослідженнях таких правників, як: Л.М. Зілковська, О.О. Грабовська, С.С. Журило та інших. Проте здебільшого ці дослідження стосувались процесуальних аспектів усиновлення іноземцем дитини за законодавством України, порівняльний-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України щодо правових наслідків усиновлення іноземцем дитини ретельно не здійснювався.

Метою статті є визначення правових наслідків усиновлення іноземцем дитини за законодавством України та країн Європейського Союзу і розробка пропозицій з удосконалення чинного сімейного законодавства України у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Усиновлення дитини породжує такі ж юридичні наслідки, що й народження дитини, оскільки усиновлена дитина прирівнюється до рідної[7]. Згідно зі ст. 232 СК України з моменту здійснення усиновлення припиняються особисті та майнові права й обов'язки між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими її родичами за походженням. З моменту усиновлення виникають взаємні особисті немайнові та майнові права й обов'язки між особою, яка усиновлена (а в майбутньому – між її дітьми, внуками), та усиновлювачем і його родичами за походженням. Усиновлення надає усиновлювачеві права і накладає на нього обов'язки щодо дитини, яку він усиновив, у такому ж обсязі, який мають батьки щодо дитини. Усиновлення надає особі, яку усиновлено, права і накладає на неї обов'язки щодо усиновлювача у такому ж обсязі, який має дитина щодо своїх батьків. Тому відповідно до ч. 1–2 ст. 12 Закону України від 26.04.2001 р. № 2402-III «Про охорону дитинства»[8] усиновлювач має право і зобов'язаний виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці. Виховання дитини має спрямовуватися на розвиток її особистості, поваги до прав, свобод людини і громадянина, мови, національних історичних і культурних цінностей українського та інших народів, підготовку дитини до свідомого життя у суспільстві в дусі взаєморозуміння, миру, милосердя, забезпечення рівноправності всіх членів суспільства, злагоди та дружби між народами, етнічними, національними, релігійними групами.

Правовий зв'язок між родичами за походженням та дитиною, яка усиновлюється, може бути збережено відповідно до ч. 2 ст. 232 СК України. Родичами дитини за походженням є її баба, дід з боку того з батьків, хто помер або визнаний недієздатним, а також рідні брати і сестри. Ці родичі мають подати до суду заяву про збереження правового зв'язку у разі, якщо: шлюб між батьками дитини припинений внаслідок смерті одного з них або розірвання шлюбу з особою, визнаною судом недієздатною; другий з батьків вступив у повторний шлюб і його дружина, чоловік у цьому шлюбі бажають усиновити дитину.

Дозвіл суду на збереження правових зв'язків усиновлюваного з родичами або одним із батьків повинен бути відображений у рішенні суду про усиновлення. Такий дозвіл надасть батькові (матері) чи родичам померлого батька (матері), окрім іншого, і право на спілкування з усиновленою дитиною відповідно до ст. ст. 153, 257 СК України. Відсутність вказівки про збереження правових зв'язків означає, що правовідносини усиновлюваного з обома батьками припинено, навіть якщо усиновлювачем є одна особа[9].

На підставі рішення суду про усиновлення в актовий запис про народження дитини або повнолітньої особи орган державної реєстрації актів цивільного стану вносить відповідні зміни і видає нове Свідоцтво про народження з урахуванням цих змін. Свідоцтво про народження, що було видане раніше, анулюється (ст. 233 СК України).

---

[6] Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення». С. 1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/ webproc4_1?pf3511=62712 (дата звернення: 17.04.2020).

[7] Червоний Ю.С. Сімейне право України : підручник. Київ : Істина, 2004. С. 358.

[8] Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. Офіційний вісник України. 2001. № 22. Ст. 981.

[9] Сімейне право : підручник / за заг. ред. В.А. Кройтора та В.Ю. Євко ; МВС України, Харків. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. С. 408.

Згідно зі ст. 234 СК України дитина, яка усиновлена, зберігає право на пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до усиновлення.

Відповідно до ст. 1260 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV[10] у разі спадкування за законом усиновлений та його нащадки, з одного боку, та усиновлювач і його родичі – з іншого, прирівнюються до родичів за походженням. Усиновлений та його нащадки не спадкують за законом після смерті батьків усиновленого, інших його родичів за походженням по висхідній лінії. Батьки усиновленого та інші його родичі за походженням по висхідній лінії не спадкують за законом після смерті усиновленого та його нащадків. Якщо за рішенням суду про усиновлення збережений правовий зв'язок між усиновленим та його бабою, дідом, братом та сестрою за походженням, то у разі смерті його баби, діда за походженням усиновлений має право на спадкування за правом представлення, а у разі смерті його брата, сестри за походженням – має право на спадкування як спадкоємець другої черги. У разі смерті усиновленого його баба, дід, брат, сестра за походженням, з якими був збережений правовий зв'язок, спадкують на загальних підставах.

Звернемося до досвіду країн Європейського Союзу щодо визначення правових наслідків усиновлення. Згідно зі ст. 4:132 Цивільного кодексу Угорщини (далі – ЦК Угорщини)[11] усиновлений отримує правовий статус дитини усиновлювача щодо усиновлювача та його родичів. Дитина, яка усиновлюється обома з подружжя разом чи окремо, має вважатися спільною дитиною подружжя. Крім того, якщо один з подружжя усиновлює дитину іншого з подружжя, то дитина також вважається спільною. Усиновлення здійснює вплив на родичів по низхідній лінії усиновленої дитини.

Статтею 4:133 ЦК Угорщини передбачено, що рішення про усиновлення припиняє права та обов'язки, що виникають у разі відносин з родичами за походженням, що стосуються батьківського нагляду та утримання родичів, за винятком випадків, коли один з подружжя усиновив дитину другого з подружжя. У разі, якщо один з подружжя усиновлює дитину другого з подружжя, і шлюб, протягом якого дитина народилася, припинено після смерті другого з подружжя, усиновлення не впливає на право дитини на спілкування з родичами за походженням померлого чоловіка (дружини). Якщо родич одного з подружжя усиновлює дитину після смерті обох з подружжя, усиновлення не впливає на право спілкування з родичами другого з подружжя. У виняткових і належно обґрунтованих випадках у разі відкритого усиновлення орган опіки може надати одному з біологічних батьків, який надав згоду на усиновлення своєї дитини чоловіку/дружині другого з батьків, право на спілкування.

Стаття 4:134 ЦК Угорщини визначає, що усиновлена дитина повинна мати прізвище усиновлювача, отримане під час народження або внаслідок шлюбу, за винятком, коли усиновлювач має повне ім'я або прізвище другого з подружжя із зазначенням сімейного стану. Якщо усиновлювач має прізвище чоловіка (дружини) чи прізвище колишнього чоловіка (дружини) без вказівки на сімейний статус або їх прізвища об'єднуються разом як їхнє прізвище за шлюбом, нове прізвище усиновленої дитини приймається за рішенням усиновлювача – прізвище подружжя або колишнього подружжя, спільне прізвище за шлюбом або прізвище усиновлювачів, отримане під час народження. Якщо усиновлювач усиновив більш ніж одну дитину, вони можуть мати однакове прізвище. Якщо дитина усиновлюється як спільна дитина, усиновлювачі мають вказати в заяві про усиновлення свій вибір щодо прізвища одного з усиновлювачів, яке буде мати усиновлена дитина. За згодою усиновлювачів усиновлена дитина може мати об'єднані прізвища усиновлювачів навіть у разі, якщо усиновлювачі не мають об'єднаного прізвища. Якщо подружжя не усиновило дитину разом, за відсутності їх домовленості, дитина повинна отримати прізвище фактичного усиновлювача. Орган опіки в окремих випадках може дозволити усиновленій дитині зберегти своє прізвище. У виняткових і належно обґрунтованих випадках орган опіки може дозволити усиновленому змінити своє ім'я. Ім'я дитини визначається усиновлювачами. Прізвище та ім'я усиновлюваного встановлюється в той момент, коли видається дозвіл на усиновлення.

У ч. 1 ст. 4:131 ЦК Угорщини визначено, що усиновлення набирає чинності з дати, з якої рішення про усиновлення набуває юридичної сили. Якщо усиновлювач помирає під час процесу усиновлення, правові наслідки усиновлення, якщо надано на це право, вступають у силу після смерті усиновлювача.

[10] Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 461.

[11] Civil Code of Hungary. 2013. URL: https://tdziegler.files.wordpress.com/2014/06/civil_code.pdf (дата звернення: 18.04.2020).

Сімейний кодекс Республіки Болгарія (далі – СК Республіки Болгарія)[12] розрізняє дві форми усиновлення: повне (full adoption) та неповне (incomplete). Відповідно до ст. 101 СК Республіки Болгарія у разі повного усиновлення між усиновленою дитиною та її нащадками, з одного боку, та усиновлювачем та його родичами – з іншого, виникають права та обов'язки такі, як між родичами за походженням, а права й обов'язки між усиновленою дитиною та її нащадками з родичами за походженням перериваються. Суд виносить рішення про видачу нового свідоцтва про народження, в якому усиновлювач вказується як один з батьків. У разі неповного усиновлення права та обов'язки виникають як між родичами за походженням лише між усиновленою дитиною та її нащадками, з одного боку, та усиновлювачем – з іншого, права та обов'язки між усиновленим та його нащадками з їх родичами за походженням зберігаються (ст. 102 СК Республіки Болгарія).

Статтею 105 СК Республіки Болгарія встановлено, що усиновлювачі та

дитина, яка досягла 16 років, за наявності поважних причин мають право на отримання інформації від Управління соціального захисту про походження дитини.

Згідно зі ст. 142 Закону Республіки Словенія «Про шлюб та сімейні відносини»[13] усиновлення повинно створити відносини між усиновленим та його нащадками як між родичами, якщо законом не визначено інше. Стаття 143 Закону Республіки Словенія «Про шлюб та сімейні відносини» визначає, що з моменту здійснення усиновлення припиняються права й обов'язки між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими родичами за походженням.

У Французькій Республіці є дві форми усиновлення: повне усиновлення (adoption pleniere) та просте усиновлення (adoption simple). Згідно зі ст. 355 Цивільного кодексу ЦК Франції (далі за текстом – ЦК Франції)[14] усиновлення породжує наслідки від дня подачі заяви про усиновлення.

У рішенні Європейського суду з прав людини від 15.03.2012 р. у справі "GAS AND DUBOIS v. FRANCE" вказано, що рішення про повне усиновлення створює правовідносини «один з батьків–дитина», які замінюють первісне споріднення (якщо таке було). Дитина приймає прізвище усиновлювача. Видається нове свідоцтво про народження та усиновлення є безповоротним. Рішення про просте усиновлення, на відміну від повного усиновлення, не розриває зв'язку між дитиною та її рідною сім'єю, але створює додаткові правовідносини «один з батьків–дитина»[15].

У ст. 3.227 Цивільного кодексу Литовської Республіки (далі – ЦК Литовської Республіки)[16] зазначено, що усиновлення позбавляє взаємних особистих прав та майнових прав і обов'язків біологічних батьків і дітей та їхніх родичів, створюючи при цьому взаємні особисті та майнові права для усиновлювачів, їхніх родичів та усиновленої дитини та її нащадків як родичів по крові. Усиновлювачі вважаються батьками дитини відповідно до закону на підставі рішення суду про усиновлення, яке набрало законної сили, окрім випадку, передбаченого п. 4 ст. 3.222 ЦК Литовської Республіки, відповідно до якого після усиновлення дитини усиновлювачі вважаються батьками дитини відповідно до закону з того дня, коли рішення суду про передачу дитини в їх сім'ю набрало законної сили. Суд зобов'язаний зазначити цей факт у своєму рішенні.

Відповідно до ст. 3.228 ЦК Литовської Республіки усиновленій дитині присвоюється прізвище усиновлювачів за рішенням суду, прізвище дитини може бути змінене за згодою дитини, яка здатна висловити свою думку. За заявою усиновлювачів та усиновленої дитини, яка здатна висловити свою думку, усиновленій дитині може бути дозволено зберегти прізвище своїх біологічних батьків. За наявності спору про зміну прізвища чи імені дитини між усиновлювачами або усиновлювачами та дитиною, яка усиновлюється, спір вирішується судом з урахуванням інтересів дитини.

Справи про усиновлення відповідно до ст. 3.221 ЦК Литовської Республіки розглядаються в суді в закритому судовому засіданні. До тих пір, поки дитина не досягне повноліття, відомості про її усиновлення

---

[12] Family code of the Republic of Bulgaria. State Gazette. 23.06.2009. No. 47. URL : https://kenarova.com/ law/Family%20Code.pdf (дата звернення: 18.04.2020).

[13] Marriage and Family Relations Act of the Republic Slovenia, 1977. Official Gazette of the Republic Slovenia. 2004. No. 69. URL: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zakonodaja/law_on_marriage_and_family_relations.pdf (дата звернення: 18.04.2020).

[14] Civil Code of France. 1804. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20130701 (дата звернення: 18.04.2020).

[15] Рішення Європейського суду з прав людини у справі "GAS AND DUBOIS v. FRANCE" від 15.03.2012 р. С. 6. URL : http://unionafirmativa.org.ve/unaf/wp-content/uploads/Case-Gas-and-Dubois-v-France-2012.pdf (дата звернення: 18.04.2020).

[16] Civil Code of the Republic of Lithuania of July 18, 2000. No. VIII-1864. https://wipolex.wipo.int/en/text/202088 (дата звернення: 17.04.2020).

не можуть бути розкриті без згоди усиновлювачів. Інформація про усиновлення дитини може бути надана дитині, яка досягла 14 років, колишнім близьким родичам дитини (за кровним спорідненням) або іншим особам з дозволу суду, який розглядав справу про усиновлення, за умови, що така інформація необхідна з міркувань щодо здоров'я дитини або здоров'я близьких родичів дитини чи інших осіб, а також за інших важливих причин.

Висновки. Правовими наслідками усиновлення іноземцем дитини в більшості зарубіжних країн є припинення особистих немайнових та майнових прав і обов'язків між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими її родичами за походженням та виникнення взаємних особистих немайнових та майнових прав і обов'язків між особою, яка усиновлена, та усиновлювачем і його родичами за походженням. При цьому у Франції та Болгарії у разі неповного (простого) усиновлення зв'язки між дитиною та її рідною сім'єю не розриваються, а створюються додаткові правовідносини «один з батьків–дитина», що, своєю чергою, «перекликається» з положенням ч. 2 ст. 232 СК України щодо збереження правового зв'язку між родичами за походженням та дитиною, яка усиновлюється.

На підставі порівняльно-правового аналізу правових наслідків усиновлення за законодавством України та країн Європейського Союзу видається доцільним доповнити ч. 2 ст. 232 СК України абзацами третім та четвертим такого змісту:

«Якщо після смерті одного з батьків дитини або розірвання шлюбу з особою, визнаною судом недієздатною, другий з батьків дитини вступив у повторний шлюб і його дружина, чоловік у повторному шлюбі бажають усиновити дитину, за бабою, дідом дитини з боку того з батьків, хто помер або визнаний недієздатним, рідними братами, сестрами дитини та самою дитиною зберігається право на спілкування.

Якщо родич одного з батьків усиновлює дитину після смерті обох з батьків, то дитина, яка усиновлена, та її родичі за походженням від другого з батьків мають право на спілкування».

Пропонуємо абз. 2 ч. 2 ст. 232 СК України викласти в такій редакції: «Суд розглядає таку заяву про збереження правового зв'язку одночасно із заявою про усиновлення і задовольняє її, якщо це відповідає найкращим інтересам дитини. У разі визнання судом поважними причин неподання заяви про збереження правового зв'язку одночасно із заявою про усиновлення, така заява може бути подана протягом трьох років з дня, коли рішення суду про усиновлення набрало законної сили».

Внесення запропонованих змін до ч. 2 ст. 232 СК України, по-перше, закріпить принцип, викладений у ст. 8 Конвенції ООН про права дитини, прийнятої резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 року[17], щодо права дитини на збереження індивідуальності, зокрема, права на сімейні зв'язки, по-друге, надасть можливість родичам дитини за походженням з боку того з батьків, який помер або шлюб з яким розірвано через визнання такої особи недієздатною, у разі укладення повторного шлюбу другим з батьків та бажання другого з подружжя усиновити дитину зберегти право на спілкування, по-третє, непоодинокими є випадки, коли один з батьків, перебуваючи у новому шлюбі, після смерті другого з батьків чи розірвання шлюбу з особою, визнаною судом недієздатною, не ставить до відома родичів за походженням дитини з боку того з батьків, хто помер або визнаний недієздатним, про намір дружини/чоловіка у повторному шлюбі усиновити дитину, у зв'язку з чим родичі за походженням не подають одночасно із заявою про усиновлення заяву про збереження правових зв'язків, що своєю чергою позбавляє усиновлену дитину, один із батьків якої вже помер, після смерті баби, діда права на спадкування за правом представлення чи у разі смерті брата, сестри – права на спадкування за законом як спадкоємця другої черги.

Анотація

У статті проаналізовано правові наслідки усиновлення іноземцем дитини за законодавством України та країн Європейського Союзу. Визначено основні спільні риси у правових наслідках усиновлення іноземцем дитини за законодавством України та країн Європейського Союзу. Сформульовано та обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення чинного сімейного законодавства України з урахуванням досвіду правового регулювання відносин з усиновлення в країнах Європейського Союзу.

[17] Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1989 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 21.04.2020).

Summary

In article legal consequences of adoption a child by foreigner according to the legislation of Ukraine and countries of the European Union are analyzed. Key common features of legal consequences of adoption a child by foreigner according to the legislation of Ukraine and countries of the European Union are identified. Proposals for improvement of the current Family law of Ukraine with taking into consideration the legal regulation experiences of adoption relations in the countries of the European Union are formulated and substantiated.

Використана література:

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Офіційний вісник України.* 2002. № 7. Ст. 273.
2. Звіти щодо основної діяльності Міністерства соціальної політики України за 2018 рік (Соціальний звіт). 64 с. URL: https://data.gov.ua/dataset/947e18ca-dad5-4e93-bf0c-b5bee27bae03/resource/2bd004b7-7333-4318-b9f3-78399d1cfcf5/download/sotsialnii-zvit-2018.rtf (дата звернення: 20.04.2020).
3. Скількох українських дітей всиновили іноземці: статистика. URL: https://twnews.com.ua/ua-news/skil-kokh-ukrayins-kikh-ditei-vsinovili-inozemtsi-statistika (дата звернення: 16.04.2020).
4. Європейська конвенція про усиновлення дітей від 27.11.2008 р. (переглянута). *Офіційний вісник України*. 2011. № 69. С. 2645.
5. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.1993 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/la ws/show/995_365 (дата звернення: 18.04.2020).
6. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення». 4 с. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62712 (дата звернення: 17.04.2020).
7. Червоний Ю. С. Сімейне право України : підручник. Київ : Істина, 2004. 400 с.
8. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. *Офіційний вісник України*. 2001. № 22. Ст. 981.
9. Сімейне право : підручник / за заг. ред. В.А. Кройтора та В.Ю. Євко ; МВС України, Харків. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. 512 с.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Офіційний вісник України.* 2003. № 11. Ст. 461.
11. Civil Code of Hungary. 2013. URL: https://tdziegler.files.wordpress.com/2014/06/civil_code.pdf (дата звернення: 18.04.2020).
12. Family code of the Republic of Bulgaria. *State Gazette.* 23.06.2009. No. 47. URL: https://kenarova.com/law/Family%20Code.pdf (дата звернення: 18.04.2020).
13. Marriage and Family Relations Act of the Republic Slovenia, 1977. *Official Gazette of the Republic Slovenia*. 2004. No. 69. URL : http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zakonodaja/law_on_marriage_and_family_relations.pdf (дата звернення: 18.04.2020).
14. Civil Code of France. 1804. URL : https://www.legifrance.gouv.fr/affich Code.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20130701 (дата звернення: 18.04.2020).
15. Рішення Європейського суду з прав людини у справі "GAS AND DUBOIS v. FRANCE" від 15.03.2012 р. 27 с. URL : http://unionafirmativa.org.ve/ unaf/wp-content/uploads/Case-Gas-and-Dubois-v-France-2012.pdf (дата звернення: 18.04.2020).
16. Civil Code of the Republic of Lithuania of July 18, 2000. No. VIII-1864. https://wipolex.wipo.int/en/text/202088 (дата звернення: 17. 04.2020).
17. Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20.11.1989 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 21.04.2020).

Anastasiia Moseichuk,
PhD Student of the Department of Civil Law and Procedure
of the Faculty № 6
Kharkiv National University of Internal Affairs